

Nettverket: Natur- og kulturparker i Norge

En fagtur til England 25.-28.11.07

Av

Per Ingvar Haukeland

Bent Aslak Brandtzæg

Morten Clemetsen

Erling Krogh

Kristian Bjørnstad

Telemarkforskning-Bø

Universitetet for Miljø- og Biovitenskap

TF-notat nr 1/2008
13. januar 2008

© Telemarksforsking-Bø 2008
TF-notat nr. 1/2008
ISSN 0802-3662

Forsidebilde: Utsikt fra Pendle Hill, Forest of Bowland (Lancashire County Council).

Telemarksforsking-Bø
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: 35 06 15 00
Fax: 35 06 15 01
www.telemarksforsking.no

FORORD

Telemarksforskning-Bø og Universitetet for Miljø- og Biovitenskap (med samarbeidspartneren Aurland naturverkstad) studerer natur- og kulturparker (regionalparker) som en helhetlig bygdeutviklingsstrategi for utkantområder i et prosjekt innen Norges forskningsråds AREAL-program kalt: "Kulturelle landskap i den rurale periferien: Fra utgått landbrukspolitik til innovativ landskapspolitikk". Ved å skifte orientering fra landbruk til landskap, ser vi at mulighetene for en bred regional utvikling der flere aktører samspiller øker. Vinklingen i prosjektet er på landskap som regional utviklingsressurs og natur- og kulturpark (regionalpark) som organisatorisk grep.

Som del av prosjektet har prosjektets samarbeidspartner Aurland naturverkstad initiert et nettverk av regionale natur- og kulturparker i Norge, hovedsakelig med utgangspunkt i Nærøyfjorden Verdsarvpark som omfatter Aurland kommune og deler av Voss, Vik og Lærdal og Valdres natur- og kulturpark med sine 6 kommuner. I tillegg har flere andre regioner vist sin interesse for denne tilnærmingen til regionale natur- og kulturparker, blant andre Fyresdal kommune i Telemark og kommunene Sigdal og Eggedal, Rollag og Nore/Uvdal rundt Trillemarka, og aktører på Varanger halvøya.

I forbindelse med dette nettverket av natur- og kulturparker i Norge, arrangerte prosjektet en fagtur til England høsten 2007. Dette ble gjort gjennom Aurland Naturverkstad og med planleggingsbistand fra Nærøyfjorden Verdsarvpark. Målet med turen var å studere og bygge nettverk med to "natur- og kulturparker": 1) Forest of Bowland Area of Outstanding Natural Beauty og 2) Peak District National Park.

Dette notatet er et referat fra fagturen til disse to områdene i England.

Bø og Aurland, 10.3.08

Per Ingvar Haukeland
TF-Bø, prosjektleder AREAL-prosjektet

Morten Clemetsen
Dagleg leiar, Aurland Naturverkstad

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Bakgrunn og formål.....	5
2	Nettverket.....	6
3	Om Area of Outstanding Natural Beauty (AONB) og Nasjonalparker i England.....	7
4	Forest of Bowland Area of Outstanding Natural Beauty.....	8
5	Peak District National Park.....	15
6	Landskapsanalysemetodikk, rådgiving og nettverk.....	17
7	Pedagogikk og regionalt entreprenørskap; Ruskin Mill og Freeman College.....	18
8	Oppsummering.....	19
9	Veien videre: nettverk og faglige forum.....	20

1 BAKGRUNN OG FORMÅL

Felles for satsingen på Nærøyfjorden Verdsarvpark og Valdres natur- og kulturpark er et fokus på helhetlig bygde- og regional utvikling der verdiskaping og næringsutvikling i lokalsamfunnene basert på egne natur-, kultur og landskapsressurser står sentralt. Dette sidestilles med langsiktig forvaltning av det samme ressursgrunnlaget, gjennom forpliktende forvaltningsavtaler i partnerskap mellom kommunene og det regionale og nasjonale forvaltningsapparatet. Lokalt initiativ og forankring, utvikling av merkevareordninger og landskap som ramme for stedsidentitet og lokal utvikling er målsettinger som også ligger til grunn.

De samme tanker gjør seg gjeldende i stadig flere lokalsamfunn. Det er etter hvert etablert mange formelle og uformelle kontakter mellom personer og fagmiljøer som arbeider i samme retning for å finne løsninger på essensielle spørsmål for bygdene når det gjelder verdiskaping, ressursforvaltning og livskraft i framtida.

Den tverrfaglige forskergruppen ved Telemarkforskning-Bø og UMB, med Aurland Naturverkstad i spissen, tok initiativ til en uformell og nettverksskapende fagtur til England siste uken i november 2007. Hensikten var å høste erfaringer som er opparbeidet gjennom lang tid med å koble vern av natur- og kulturarv, landskap og aktiv steds- og næringsutvikling. Med på turen var representanter fra Fyresdal, Troll-prosjektet i Numedal/Sigdal, Valdres natur- og kulturpark, Nærøyfjorden Verdsarvpark, Telemarkforskning-Bø, UMB og Aurland Naturverkstad.

Som mål for reisen ble det etter råd fra våre kontakter i England fokusert på to områder: 1) *Forest of Bowland Area of Outstanding Natural Beauty* i Lancashire og 2) *Peak District National Park* i Derbyshire/Yorkshire. Begge områdene ligger i Midt-England, mindre enn en times reise fra Manchester.

I Forest of Bowland var programmet lagt opp av Martin Charlesworth og Don McKay. Det omfattet vandringer/befaring i landskapet, besøk på gårdsbruk og gårdsutsalg og et felles orienteringsmøte. I Peak District var programmet lagt opp av Ken Parker, som også var guide og tok oss med på vandring i Bakewell by. Ellers besto programmet i hovedsak av befaring, presentasjoner og diskusjoner. Det ble også tid til en studietur til utvalgte steder med kulturlandskap av særskilt historisk og opplevelsesmessig verdi.

Programmet for turen ligger vedlagt.

2 NETTVERKET

Reisegruppen sammen med Ken Parker fra Peak District National Park

Deltakere:

Bent Aslak	Brandtzæg	Telemarkforskning-Bø	bent.aslak.brandtzag@tmforskbo.no
Per Ingvar	Haukeland	Telemarkforskning-Bø	haukeland@tmforskbo.no
Erling	Krogh	UMB	erling.krogh@umb.no
Morten	Clemetsen	Aurland Naturverkstad / UMB	morten@aurland-naturverkstad.no
Ivar Bjarne	Underdal	Prosjektleiar Nærøyfjorden Verdsarvpark	ivar-bjarne.underdal@aurland-naturverkstad.no
Jorun	Barane	Aurland / Foldsæ videregående skule	jorunbarane@hotmail.com
Svein	Granli	Valdres Natur og kulturpark	svein.granli@valdres.com
Eivind	Brenna	Ordfører Vestre Slidre	ordforar@vestre-slidre.kommune.no
Elisabeth	Mellbye	Valdres Natur og kulturpark	
Olav	Traaen	Numedal forsøksring	olav.traaen@lfr.no
Terje	Halland	Næringskonsulent, Numedal	terje.halland@nore-og-uvdal.kommune.no
Steinar	Bertelsen	Ordfører Rollag kommune	steinar.bertelsen@rollag.kommune.no
Tone	Rolfstad	Næringshagen i Kunstnerdalen	tone@athene-prosjekt.no
Gunnar	Båsen	Skogeigarlaget Sigdal	akflicki@online.no
Kristian	Bjørnstad	UMB/HiB	kbjornstad@operamail.com
Bjørn	Nome	Ordfører Fyresdal	bjorn.nome@fyresdal.kommune.no
Saamund	Gjersund	Fyresdal	saamund.gjersund@fyresdal.kommune.no
Aksel	Hugo	Rudolf Steinerhøgskolen/ Foldsæ	aksel.hugo@umb.no
Ingunn	Skjerdal	Aurland Naturverkstad	ingunn.skjerdal@aurland-naturverkstad.no
Siri	Bøthun	Aurland Naturverkstad	siri@aurland-naturverkstad.no
Marte	Håland	Aurland Naturverkstad	marte@aurland-naturverkstad.no
Lars André	Uttakleiv	Aurland Naturverkstad	lars.andre@aurland-naturverkstad.no

3 OM AREA OF OUTSTANDING NATURAL BEAUTY (AONB) OG NASJONALPARKER I ENGLAND

De engelske AONBs og nasjonalparkene i England er etablert med mål om å beskytte og videreutvikle "the natural beauty" i et gitt område/landskap. Videre er målet at beskyttelsen og videreutviklingen av landskapet både skal ivareta eksterne interesser og behov, slik som behovet for rekreasjon og opplevelse, og samtidig møte lokale behov til de som bor i områdene. Disse målene blir oppfylt gjennom planlegging og en aktiv flerfaglig forvaltning. I kontrast til Norge, har nasjonalparker i England et mindre strengt vern (IUCN, kategori V), landskapsvern, i tillegg til at de i sin praksis opererer mer som bygdeutviklingsområder.

Forståelsen av "landskap" i England er også en god del annerledes enn i Norge. Skillet mellom natur og kultur er ikke så sterkt, siden det meste av landskapet er kultivert av mennesket. Når det da snakkes om "natural beauty", dreier det seg ikke om naturlandskapet slik vi forstår det i Norge, men mer et levende, grønt og ruralt landskap (countryside) som også inkluderer menneskene som bor i landskapet og hva de gjør. Det gir et bedre grunnlag for å snakke om landskap som samspill mellom natur og kultur, for i England synes de å være uatskillelige.

Landområdene i England er i stor grad privat eid, og før år 2000 har allemannsretten hatt begrenset betydning, derfor prioriteres tilgangen til områder med "natural beauty" for en stor urban befolkning. Dette var i stor grad bakgrunnen for at både AONB og nasjonalparker ble opprettet i 1949 gjennom loven "The National Parks and Access to the Countryside Act". Arbeidet med tilgjengelighet, spesielt gjennom utviklingen av stier, er fortsatt en viktig del av arbeidet.

I 2000 fikk AONB og nasjonalparker lik status, men det er fortsatt en type rivalisering mellom de to. Nasjonalparkene er storebroren som får flest ressurser og har større autoritet og myndighet til å hindre negativ utvikling i områdene enn hva AONB har. På den annen side synes AONB å være mindre byråkratiske og mer fleksible i sitt møte med lokalbefolkningens behov.

Det er det offentlige organet Natural England som har myndighet til å etablere AONB. Natural England er også ansvarlig for tilskudd til bygdeutvikling (i samarbeid med forskjellige EU programmer) og for miljøtiltak i landbruket. Dette betyr at Natural England spiller en viktig rolle i forbindelse med rammevilkårene for naturforvaltning og næringsutvikling i landskapsområdene i England. Natural England springer selv ut av en sammenslåing av The Countryside Agency, English Nature og Rural Development Service i 2006, og har en integrert tilnærming til arbeidet med lokale natur og kulturressurser. Målet med arbeidet i organisasjonen er beskrevet i de strategiske dokumentene slik:

"to ensure that the natural environment is conserved, enhanced and managed for the benefit of present and future generations, thereby contributing to sustainable development."

Det er i stor grad det grønne, eller den bærekraftige utviklingen, i både by og land som er i fokus for Natural England. Partnerskap, mellom private aktører, forskning og forskjellige offentlige organer og nivåer står meget sentralt i arbeidet til organisasjonen. Deltakerne på studieturen fikk en innføring i arbeidet til Natural England på avdelingskontoret i Peak District National Park. Etter sammenslåingen kan en stille spørsmål om bygdedimensjonen har blitt svekket, men det er den ikke i følge de ansatte ved kontoret.

4 FOREST OF BOWLAND AREA OF OUTSTANDING NATURAL BEAUTY.

What is the Forest of Bowland Area of Outstanding Natural Beauty?

The Forest of Bowland AONB is a nationally protected landscape and is internationally important for its heather moorland, blanket bog and rare birds. The AONB is managed by a partnership of landowners, farmers, voluntary organisations, wildlife groups, recreation groups, local councils and government agencies, who work to protect, conserve and enhance the natural and cultural heritage of this special area. For more information about the Forest of Bowland AONB, visit the website at www.forestofbowland.com

Kontaktpersoner:

Don McKay, Senior Planning Officer

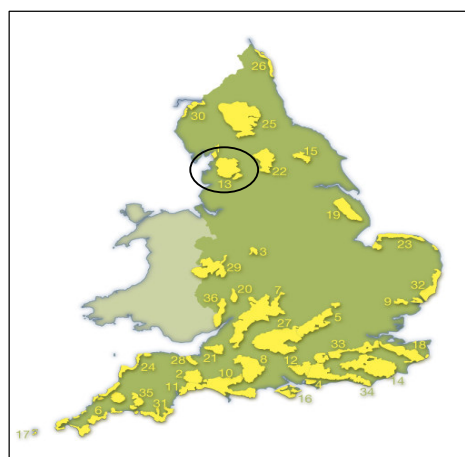
Dave Padley, Countryside officer, East Bowland.

Martin Charlesworth, Community Project Officer

Dave Oyston, Countryside Officer.

Introuksjon

Det første området vi besøkte var Forest of Bowland Area of Outstanding Beauty. Denne AONB ble opprettet i 1964 i henhold til loven om "National Parks & Access to the Countryside" fra 1949. Forest of Bowland er med sine 800 km² blant de største av i alt 39 AONB'er i England. I alt er 15% av arealet i England og Wales utpekt som AONB landskap.

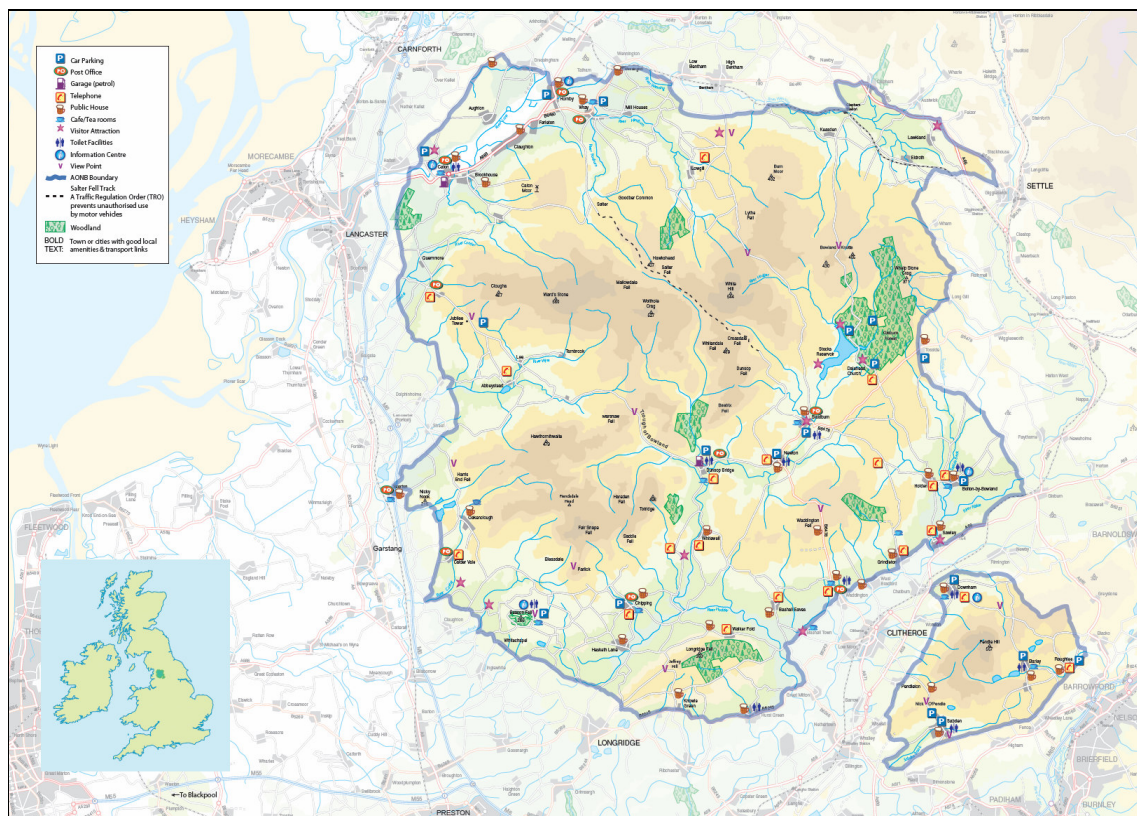

Figur 1. Forest of Bowland ligger nord-vest i England.

Grensene til Forest of Bowland forsøker å knytte seg opp til gamle identifiserbare grenser, men det er også en del tilfeldigheter som gjør at grensene er der de nå er. Innenfor grensen til Forest of Bowland er det flere små landsbyer med til sammen ca. 16 000 innbyggere.

Landskapet er preget av åser (fells) og daler (dales), samt av gamle steingjerder som deler inn landskapet i ulike teiger. Området er svært grønt, selv i slutten av november. Det er ca 1140 mm nedbør pr. år i området og lite snø om vinteren. Små hus og landsbyer passer inn i landskapet uten å forstyrre helhetsinntrykket nevneverdig – det synes å være et sterkt fokus på sammenheng. Samtidig finner vi også innslag av moderne bygg og industri i området, noe som har vært grunnlag for diskusjon og konflikt. For på den ene siden trenger lokalbefolkningen arbeid, samtidig er det sterke interesser innenfor AONB, også lokalt, som ønsker en utforming av landskapet som ikke bryter med vilkårene for områdets status som ”outstanding beauty”.

I tillegg til å være et særlig helhetlig og estetisk opplevingsrikt landskap, har det spesielle kvaliteter som biotopområder for fugleliv. Det utgjør også et større nedbørfelt uten tyngre inngrep og forurensning og er dermed viktig vannkilde for de store bykonsentrasjonene vest og sør for området.

Figur 2. Avgrensning av Forest of Bowland AONB.

Et spesielt fenomen i England, som også gjør forvaltningen av både AONB-landskapene og nasjonalparkene komplekse, er de mange ulike forvaltningsnivåene. Forest of Bowland ligger, for eksempel, innenfor 2 counties (fylker), 6 district councils (tilsvarende kommuner med planmyndighet) og 2 parish council associations (sammenslutninger av grendeutvalg). Hovedadministrasjonen ligger under Lancashire County Council.

Det er 4 fast ansatte i Forest of Bowland AONB. I tillegg er det noen få ansatte i aktivt tiltaksarbeid og oppsynstjeneste. Dette er vesentlig mindre enn i nasjonalparker, selv om AONB-områdene siden 2000 har blitt sidestilt med nasjonalparker når det gjelder landskapsmessig betydning og forvaltningspolitikk. Til sammenlikning har Peak District nasjonalpark over 400 ansatte. Samtidig var vi imponert over den store aktiviteten blant de som var ansatt i Forest of Bowland. I tillegg til lederen for Forest of Bowland møtte vi tre av de som arbeidet som "nature conservation agents" og en som arbeidet spesielt med merkevareordninger, lokale produkter og nye virksomheter.

Det interessante med disse tre "conservation agents" var at de fungerte som selve bindeleddet mellom lokalbefolkningen og nasjonale interesser nedfelt i AONB. Alle bodde de selv i området, og hadde respektivt 10, 20 og 30 års erfaring med lokalt/regionalt utviklingsarbeid. Deres arbeid var ikke å føre tilsyn, noe de selv mente var viktig, men i stedet forsøke å motivere, inspirere og hjelpe lokalbefolkningen til å se og realisere muligheter ved å bo i et landskap av "outstanding beauty". Fokuset var ikke bare på å ta vare på det som har gjort landskapet vakkert, men også bidra til å videreutvikle det, men på en måte som samsvarer med historien. En veldig synlig måte de arbeidet på, for eksempel, er i forhold til steingjerdene. De er og har vært over flere hundre år en viktig del av landskapet, laget på en spesiell måte. I dag er det få lokale bønder som har kunnskapen til å ta vare på disse murene. AONB kan hjelpe til å søke penger til at andre kan starte en virksomhet for å restaurere murene. Slik bidrar de til å ta vare på landskapet, samtidig tar de vare på et gammelt håndverk og gir lokale folk jobb. Slik sett er det en takknemlig oppgave de har, siden de slipper å drive med tilsyn og kontroll. Samtidig peker de klart på at det tar tid å bygge opp tillit; kanskje så mye som 10 år ble det sagt.

Overføringsverdien fra forvaltnings- og utviklingsvirksomheten i Forest of Bowland til norske forhold kan være betydelig. For det første er norsk natur- og landskapsforvaltning preget av begrenset tildeling av ressurser til oppsyn og forvaltning. Vi har derfor mye å lære av områder som gjør mye ut av få ansatte. For det andre er rolleforståelsen og funksjonen til de ansatte i Forest of Bowland av interesse. De ansatte virker som katalysatorer for lokalt initiert bygdeutvikling og ivaretagelse av biologisk mangfold og landskapskvaliteter. Hverdagsarbeidet er oppsøkende virksomhet rettet mot etablering av bærekraftige enkelt- og samarbeidsprosjekter. For det tredje har "fotsoldatene" lang erfaring med å jobbe tett mot lokalbefolkningen. Dette fører både til lokalkjennskap, lokal legitimitet og mulighet til å bidra til utvikling av prosjekter som har langsiktig bærekraft. For det fjerde arbeider disse fotsoldatene bredt i forhold til bygdeutvikling. Oppmerksomheten er ikke bare rettet mot natur/landskap og landbruk, men bredt orientert omkring de ulike kulturelle virksomheter som springer ut av lokal historie og lokalt liv. Da vi var på besøk så vi et eksempel med utforming/tilhugging av ulike dyr av lokale steinslag i et kurs som foregikk i en låve. Den årlige festivalen i Bowland hadde også mangfoldige sosiale og kulturelle innslag som engasjerer til videreutvikling av sosial og kulturell bærekraft samt styrker økonomisk bærekraft. Eksemplet Forest of Bowland synliggjør således hvordan en organisasjon med få ressurser kan arbeide aktivt, konstruktivt og målrettet mot konkret bærekraftig utvikling i et slikt område.

Noen av områdene de ansatte i AONB arbeider med er som følger:

Naturmiljø

Våtmarksproblematikk. Stort nedbørfelt med viktig flomdempende funksjon (våtmarkene)
Et uvanlig rikt fugleliv. Fuglekikking er en betydelig besøksvirksomhet, til alle årstider.

Tilrettelegging for ferdsel

Stier og skilting. Stiene går ofte tvers over beitene. Mellom eiendommer er det satt opp porter som hindrer dyr i å komme gjennom. Tilrettelegging for ferdsel er en viktig oppgave sett i forhold til de mange potensielle brukerne i nærområdene. Stiene er en måte å åpne opp landskapet på, men samtidig en måte å styre ferdselen bort fra sårbare områder. I Pendle Hill delen av Forest of Bowland AONB var det spesielt viktig å styre ferdselen i forhold til fuglenes hekkeplasser.

Figur 3 og 4. Skilting med informasjon om området, råd og regler. Porter som hindrer dyreferdselen.

Entreprenørskap, reiseliv og merkevarebygging

25 bedrifter er godkjent som bærekraftige turistvirksomheter i et eget nettverk som het "Sustainable Tourism Network". For å bli medlem må bedriftene delta aktivt i nettverket, bidra til miljøarbeidet og godta et sett kvalitetskriterier. Bedriftene får til gjengjeld profilering gjennom Forest of Bowland, opplæring, nettverkstilgang og andre tjenester.

På grunn av sitt arbeid med bærekraftig turisme ble Forest of Bowland AONB det første verneområdet som ble godkjent av Europarc Federation til å motta charteret for bærekraftig turisme og kan derfor skilte seg med følgende logo:

Gårdsturisme og småskala virksomhet

De ansatte i Forest of Bowland AONB arbeider med å støtte nye aktiviteter på gårdbrukene i området. Gårdsdriften i området må sees i sammenheng med det liberaliserte engelske jordbruket og de medfølgende lave prisene på jordbruksprodukter. Dette har skapt problemer for mange tradisjonelle gårdsbruk og har ført til enten en nyorientering av virksomheten eller nedleggelse. De som fortsetter innen landbruket har orientert seg i større grad mot foredling av råvarer, noe som igjen har krevet en kompetanseutvikling innen entreprenørskap og småskalaproduksjon. Forest of Bowland har en egen ansatt som arbeider på heltid med å utvikle kompetanse blant potensielle småskalaprodusenter og bistå med utviklingen av konkrete produkter.

Blant de gårdsbrukene som har utviklet nye næringer og sertifisert bedriften i forhold til nettverket til Forest of Bowland, finner vi Cobble Hey Farm. På gården har de utviklet en rekke opplevelsesmuligheter for hele familien i tillegg til et variert dyrehold. De har opparbeidet en besøkshage og et nettverk av stier. Gården tilbyr utdanningsopplegg for skoler og den har en egen kafé med gårdsutsalg. I samarbeid med andre gårdsbruk tilbyr de bevegelseshemmede bruk av spesielle elektriske rullestoler på stiene rundt gården.

Figur 5. Tilrettelegging for bevegelseshemmede gjennom utlån av rullestoler fra besøksgårder.

”Sense of Place toolkit” (verktøykasse for å fremme stedsans)

En viktig del av arbeidet de ansatte i Forest of Bowland AONB gjør i forhold til lokalbefolkningen er å bevisstgjøre folk hva slags natur- og kulturkvaliteter de har på stedet der de bor. Under besøket ble vi kjent med et svært interessant

konsept som nylig var blitt utviklet i et samarbeid mellom Forest of Bowland AONB og rådgivingselskapet Countryside.

Konseptet ”Sense of Place” betyr på norsk noe slikt som ”stedsans” eller ”stadkjensle”. Det er ment å være en bred tilnærming til landskap, hvor natur, kulturarv, folk, lyder, smaker,

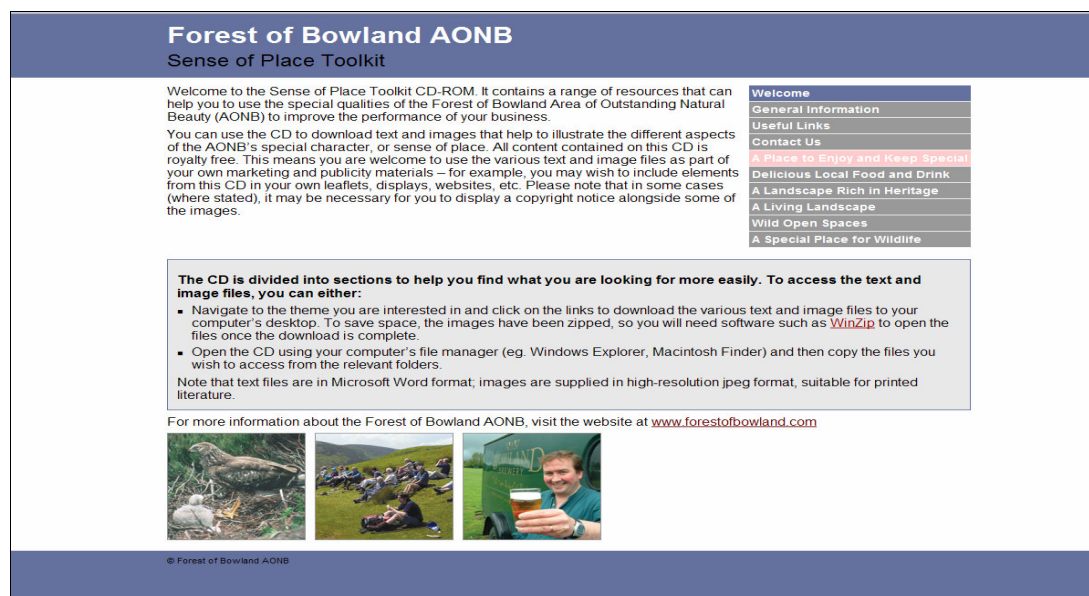
minner og alt det som former vårt forhold til et sted inngår. ”Stadkjensle” blir på den måten opplevelsen av et område som spesielt og annerledes enn andre områder. Ved å utfordre innbyggere og andre med en relasjon til området til å sette ord på denne ”stadkjensla” så er det informasjon som kan brukes i forhold til planlegging, forvaltning og formidling av området.

Helt konkret ble det i dette prosjektet utarbeidet en prosess for innhenting av informasjon ved hjelp av spørreark og utarbeidelse av et ”verktøy” for bruk av næringsdrivende i området. Formålet med dette verktøyet er å gi næringsdrivende, små og større virksomheter, bedre mulighet til å trekke områdets særlige kvaliteter og egenskaper inn i produktutvikling, profilering og markedsføring av sin egen virksomhet. Det er også et mål at en gjennom økt kunnskap og forståelse skal bidra til et mer bærekraftig reiseliv. Verktøyet retter seg selvsagt mot reiselivsvirksomheter, men også håndverksbedrifter, gårdsbruk og andre lokale aktører vil ha nytte av dette.

”Verktøyet” er organisert i et hefte, en CD og en intervjuguide, som bedriftene kan benytte til å stille aktuelle spørsmål til ulike kunder /informanter. Innbyggere, unge og gamle, næringsdrivende, gårdbrukere og besøkende får utdelt kart og en rekke spørsmål innenfor ulike temaer. De svarer på spørsmål som: ”Vet du om lokale stedsnavn med en historie bak? Fortell.” Alle svarene blir samlet inn, oppsummert og systematisert. Mye av opplegget er også presentert på Forest of Bowland AONB sin hjemmeside. Heftet er organisert i 6 tema:

- A place to enjoy and keep special
- Delicious food and drink
- A landscape rich in heritage
- A living landscape
- Wild open spaces
- A special place for wildlife

Hvert punkt omfatter generell presentasjon av temaet, forslag til tiltak og eksempler på gjennomføring. Spørreskjemaene, som vi også fikk anledning til å prøve ut på hverandre, er delt inn i 12 temaark, med et sett av spørsmål knyttet til hvert ark. Spørrearkene er lette å ta med seg ut, lette å dele ut og gjør det enkelt å komme i kontakt med folk. Det er absolutt egnet til å prøve ut i norske områder også.

Figur 6. Utsnitt frå ”Sense of Place Toolkit”, slik det presenteres på CD

Når denne kunnskapen blir gjort tilgjengelig, er det viktig bakgrunnskunnskap for planlegging, forvaltning og formidling av området. Det er også en god måte å få mer lokal medvirkning i planarbeid.

Deltakerne på turen prøvde ut "Sense of place" metodikken. Grupper ble delt opp i forhold til tilhørighet i Norge, og de arbeidet seg gjennom spørsmålsserien relatert til sitt område.

Figur 7. Vertskapet tok snapshots med polaroidkamera mens deltakerne jobbet med "sense of place" metodikken

5 PEAK DISTRICT NATIONAL PARK

Kontaktpersoner i Peak District National Park

Ken Parker, Director of National Projects

Garrie Tiedeman, Landscape architect

Peak District var den første nasjonalparken som ble opprettet i Storbritannia, i 1951.

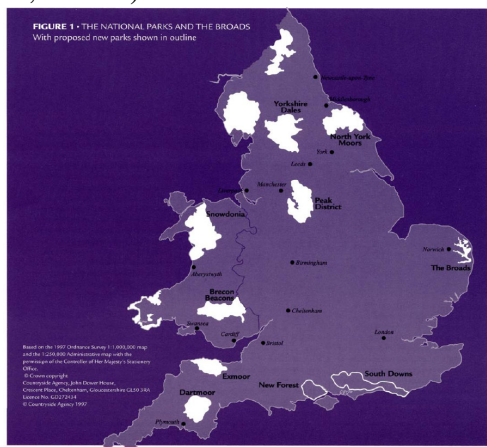
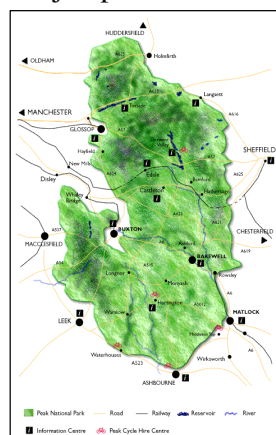
Parken dekker et areal på 1438 km². De

geologiske forutsetningene gjør at parken grovt sett skiller

seg i 2 hovedområder; Dark Peak i nord (sandstein) og White Peak i sør (kalkstein).

Topografisk veksler landskapet mellom skrinne høydedrag opp til 632 moh og lavereliggende, frodige elvedaler.

Som i Forest of Bowland, bor det også folk innenfor parkgrensen i Peak District nasjonalpark. Det er så mange som 100 landsbyer innenfor grensen til parken, og det er ca 38 000 innbyggere. Det spesielle med parken er også at det er store hovedfartsårer som går gjennom parken, for eksempel mellom Manchester og Sheffield. Omtrent 50% av Englands befolkning på noe over 60 millioner bor innenfor en radius på 80 km fra parkens grenser. Til sammen har parken svimlende 22 millioner besøkende hvert år! Peak District NP har 444 ansatte og et budsjett på ca 120 mill kr (11,6 mill £).

Figur 8: Kart over Peak District og eksisterende og påtenkte nasjonalparker i England og Wales. Peak District ligger midt i England

Naturmiljø og landskap

Som ellers i England er mye av arealet i Peak District brukt til landbruksformål. Omtrent 46% er eng, 8% er utmarksbeite, 32% er lynghei og myr og 8% er skog og treplantinger.

Vann er et viktig landskapsinnslag i parken, og utgjør også en betydelig ressurs som drikkevann og til energiproduksjon. Derwent-vassdraget er mest kjent og har flere større vannmagasin nord i parken.

Peak District
National Park Authority
Aldern House
Baslow Road
Bakewell
Derbyshire DE45 1AE
Telephone: 01629 816200
Fax: 01629 816310

Næringsvirksomhet

Syssetningen fordeler seg med 12% på landbruk, 12% på bergverk, 23% industri, 24% turisme og 29% annen virksomhet. Landbruket er i rask tilbakegang. Antall melkeproduksjonsbruk er redusert med 20% på 10 år (390 bruk i dag). Parkens beliggenhet mellom store bysentra, øker presset på naturressursene, i første rekke i form av steinbrudd og utnyttelse av løsmasseforekomster.

Tilgjengelighet og tilrettelegging for ferdsel

Med 22 millioner besøkende er det stort behov for tilrettelagte stier, innfomasjon, renovasjon, tilsyn etc. Det er 3000 km med offentlig tilgjengelige stier i parken. I tillegg er det ca 500 km² utmarksområder som er tilgjengelige for allmennheten.

Lokal produktutvikling og opplevingsnæringer

Et viktig satsingsfelt for parken er å bidra til å støtte opp om nye, lokale næringer som bygger på områdets miljøkvaliteter og særpreg.

Det er iverksatt et "New Environmental Economy" program (NEE) for perioden 2003 – 2008, med et budsjett på 3 mill. £ totalt. Hittil er 70 nye virksomheter etablert med miljøsertifisering, de fleste innen matforedling, salg, servering, formidling, håndverk og kunst etc.

Vilkår for støtte er angitt i tekstboksen:

NEE Delegated grant scheme

- Must meet three criteria:
 - create a new product or service
 - use the environmental qualities of the Peak District as part of the business
 - create significant economic benefits to the business and the wider Peak District economy
- Grant funding 30-80% of total costs of project
- £20,000 ceiling for any one business project

Arealplanlegging

Vanligvis er District Council planmyndighet i England. I Peak District er Nasjonalparken planmyndighet. En stor del av planansvaret er delegert ut til "Parish Councils", som i hovedsak vil være landsby- eller grendenivået. Dette gir større nærhet til planleggingsoppgavene, samtidig som Parken har et overordnet ansvar for å ivareta en helhetlig planlegging innenfor parkens grenser.

6 LANDSKAPSANALYSEMETODIKK, RÅDGIVING OG NETTVERK

I England og Wales er det bygd opp omfattende metodiske verktøy for kartlegging, analyse og sårbarhetsvurderinger knyttet til landskapets karakter og egenart. Metodikken er også utviklet med tanke på å kunne brukes inn mot regionale og lokale utviklingsstrategier der landskapets egenskaper og kvaliteter er et viktig grunnlag. Metodene innebærer også betydelig grad av lokal medvirkning i de ulike fasene. Det er derfor godt egnet til områdeutviklingsprosjekter som regionale parker etc.

Både i Forest of Bowland og Peak District ligger det omfattende kartlegging til grunn for forvaltnings- og tiltaksplanlegging.

LCA- Landscape Character Assessment

Er et landskapsbasert verktøy for å identifisere hva som gjør et sted unikt. Det er et verktøy som kan tjene som en ramme for områdeplanlegging, bærekraftig utvikling og arbeid med lokalsamfunn. Verktøyet åpner for utstrakt deltakelse fra lokalbefolkning i forhold til utviklingen av deres nærområder.

LCN- Landscape Character Network

Er et uformelt nettverk åpent for alle med interesse for LCA og den Europeiske landskapskonvensjonen. Nettverket er sentralt i spredningen av nyheter, i kunnskapsutveksling og som arrangør av forskjellige aktiviteter med landskap i fokus. LCN-nettverket finansieres av Countryside Agency og drives av rådgivningsselskapet Countryside. LCN har også utviklet en nasjonal database for LCA-informasjon tilgjengelig på deres nettsider:

Landscape Character Network

Kontaktperson: Rachel Mills

Landscape and Nature Conservation Policy Team

Natural England

coordinator@landscapecharacter.org.uk; www.landscapecharacter.org.uk

Countryside

Er et rådgivningsfirma med et tett samarbeid med Forest of Bowland AONB, Natural England og Landscape Character Network. Countryside er et flerfaglig rådgivningsselskap med kompetanse innen landskapsanalyse og planlegging, geografisk informasjon, samt design og kommunikasjon.

Countryside

Kontaktperson: Jonathan Porter

Ducie House, 125 Ducie Street

Mancaster

M1 2JW, UK

info@countryside.org; www.countryside.org

7 PEDAGOGIKK OG REGIONALT ENTREPRENØRSKAP; RUSKIN MILL OG FREEMAN COLLEGE

Deltakerne fra Fyresdal og Foldsæ vidaregåande Steinerskule hadde i tillegg til det oppsatte programmet, også et eget program som innebar besøk på to nyskapende pedagogiske virksomheter som har fått stor oppmerksomhet i England: Ruskin Mill og Freeman College. Stedene er inspirert av tenkningen til filosofen og forfatteren John Ruskin og Arnold Freeman sitt pedagogiske arbeid i Sheffield.

Ruskin Mill og Freeman College:
www.ruskin-mill.org.uk
www.rmet.co.uk

Ruskin Mill i Gloucester er bygd opp omkring en elvedal med en gammel mølle fra 1820 hvor det er fiskedam, jordbruk og ulike håndverksvirksomheter. Stedet er nært forbundet med det omkringliggende landskap og lokalsamfunn. Ruskin Mill har et spesielt pedagogisk tilbud til rundt 80 ungdommer med læringsvansker. I dette pedagogiske tilbudet står arbeid med jordbruk og håndverk sentralt. Deltakerne fra Foldsæ møtte lederen Aounghus Gordon som har vært en drivkraft bak prosjektet.

Figur 9. Ungdom lærer gjennom arbeid på Gables Farm, Ruskin Mill.

Freeman College i Sheffield er knyttet til et område i England med en helt annen historisk utvikling. Sheffield er opphavsstedet for den engelske industrialismen, med vekt på spinnerivirksomheter og kunsthåndverk. Freeman College driver en rekke forskjellige avdelinger i Sheffield hvor de tilbyr videregående opplæring i praktiske håndverk, spesielt i forhold til metallarbeid. I tillegg tilbyr stedet en rekke andre kreative aktiviteter. Jorun Barane og Aksel Hugo hadde samtale med pedagogisk leder og med rektor ved Freeman College. Det var omvisning på stedet og de fikk bl.a. prøve å banke kobber sammen med smeden.

Aktørene bak Ruskin Mill og Freeman College er med i et gryende internasjonalt nettverk av ”pedagogiske provinser” hvor også deltakerne fra Foldsæ er med. Kjentetegnet ved provinsene er en nærhet til lokal natur og kultur, og hvor arbeid med landbruk og håndverk er

innrettet på å utdanne hele mennesket. Hver provins har sin profil og sin unike kombinasjon av virksomheter. Besøkene var første steg mot et nærmere samarbeid med England og nettverket av ”pedagogiske provinser”.

Disse stedene representerer viktige og interessante eksempler på hvordan pedagogiske virksomheter med forankring i lokale og regionale tradisjoner kan spille en viktig rolle i realiseringen av regionale utviklingsmodeller.

8 OPPSUMMERING

Det er tydelig etter fagturen at det i forhold til hvordan landskap og verneområder er planlagt, organisert og utviklet, så finnes det mange likheter, men også en god del variasjon mellom europeiske land. Forskjellene er relativt store mellom Norge og England, spesielt relatert til de naturgitte og befolkningsmessige forskjellene mellom de to landene, men det er også betydelig forskjell i forhold til mål og praksis i forvaltnings- og utviklingsoppgaver i landskaps- og verneområder. England har et mindre strengt vern i sine nasjonalparker, hvor vernet er kombinert med mål om bærekraftig bruk, regional profilering av lokale produkter, kvalitetsturisme og bygdeutvikling i samspill med ulike program på ulike nivå. Disse verneområdene kan derfor karakteriseres som å ha en mer multifunksjonell og dynamisk tilnærming. Dette er i kontrast til en mer statisk og konservativ tilnærming der kun vern av arter i utvalgte områder og hvor det i liten grad tilføres ressurser til flerfaglig forvaltning og næringsutvikling. Det sistnevnte er fortsatt dominerende i Norge selv om det er bevegelse i retning av utprøving av nye ideer.

Forest of Bowland og Peak District National Park representerer svært forskjellig praksis når det gjelder å organisere forvaltnings- og utviklingsoppgavene i verdifulle landskap. Begge de besøkte områdene har til felles at de skal løse viktige forvaltningsoppgaver der både vern og lokal utvikling skal samordnes. Vernede områder forventes i større grad å tjene flere funksjoner samtidig, som å ivareta biodiversitet, regional næringsutvikling, lokal velferd, og natur -og kulturkommunikasjon. Drivkraften i begge områder er både det økonomiske potensial og de tilretteleggingsmessige utfordringer som tilreisende turister og andre besøkende representerer. Områdene må også vurderes med bakgrunn i omstilling og forandring i det britiske jordbruket, med fallende priser på tradisjonelle jordbruksvarer, og økt satsing på miljøtiltak og alternative inntektsmuligheter.

Følgende momenter kom fram på en felles samtalerunde med deltakerne på turen

- Uansett mål og valg av strategier er det viktig å etablere et områdebegrep, et navn som er lett å formidle og knytte identitet til.
- Viktig å ta et felles politisk grep innenfor området
- I Bowland var det svært viktig å jobbe direkte med grunneiere. Være synlig og tilgjengelig ute i landskapet. De tar lokalbefolkningen på alvor.
- Kontinuitet blant de som jobber i parkene betyr mye for troverdighet og langsiktige resultater. (Martin C. i Bowland har arbeidet der i mer enn 20 år).

- Hvordan få de ansatte i kommunene som skal samarbeide engasjert og motivert til å for realisering av felles mål? De engelske områdene, både NP og AONB er etablert som varige ordninger. I Norge vil denne type verdifulle landskap med bosetning og omfattende næringsvirksomhet ikke være aktuelt å legge inn under et statlig verneregime. Det er viktig med langsiktighet, men forvaltningsstrategiene må være basert på frivillige, langsiktige avtaler (10 år).
- Skal en lykkes, er det viktig å skape grunnlag for gode relasjoner mellom mennesker. Tilhørighet og sosialt fellesskap må ligge til grunn. "Sense of Place"-strategier vil være aktuelle å bruke også i mobiliseringsfasen. Den egentlige ressursen i områdebaserte utviklingsstrategier er menneskene som hører til der.
- Det er behov for metoder for å kunne finne fram til og uttrykke folks identitet. Her er mye ugjørt.
- Få hjelp utenfra til å utvikle områdeidentitet og merkevare.
- Ved en felles områdesatsing må en legge lista i forhold til de som skal være aktive i framtida, ikke de som avvikler virksomheten sin.

Andre synspunkter fra deltakerne:

- *Forest of Bowland Area of outstanding natural beauty*
Stikkord: Arbeid på grasrota med kontakt mot det enkelte menneske (bonde). 4 problembønder av til sammen 1100 sier alt! ***Ingen bønder blir overkjørt, men "med list og lempe, "a sweetner", her og der oppnår det en gedigen dugnadsinnsats!*** Kontinuitet tross liten økonomi sammenlignet med nasjonalparkene. Stolthet over "beskjedene resultater". Landskapet var "selve fyrtårnet".
- "Betegnelsen *Area of Outstanding Natural Beauty* er viktig for beboerne. Det gjør folk stolte!"

9 VEIEN VIDERE: NETTVERK OG FAGLIGE FORUM

Formålet med fagturen til England var at den både skulle virke nettverksdannende og at den skulle legge til rette for utveksling av erfaringer, kunnskap og inspirasjon, ikke bare fra studiestedet, men også deltakerne i mellom. Dette er mål som i stor grad kan sies å være nådd.

Veien videre for samarbeidet bør diskuteres mer konkret av deltakerne, men det er naturlig at tankene om et nasjonalt faglig forum og et styrket nettverk for regionale natur- og kulturparker videreutvikles basert på erfaringene så langt. Med nødvendige ressurser kan et nettverk bidra i arbeidet med å styrke virksomheten og vilkårene for de allerede aktive parkprosjektene og videreutvikle parkkonseptet i norsk sammenheng. I dette arbeidet er det tydelig at det vil være viktig med en god kobling mellom flerfaglig forskning og praksis, at det tilføres en internasjonal dimensjon og at det bør legges opp til en god kommunikasjon med myndigheter og samfunn. Det følgende er noen eksempler på hva et nettverk kan bidra med:

1. Informasjon og kommunikasjon

- kommunisere og formidle faglig informasjon og relevante nyheter fra (og til) nasjonale og internasjonale kilder.

- bedre informasjon og kommunikasjon mellom ulike parkinitiativ. Koordinere felles ekstern informasjon og medietiltak.
- ivareta kommunikasjon med myndighetene i saker av felles interesse.

2. Utdanning og nettverk

- bidra til kompetanseheving basert på lokale og regionale ressurser gjennom ulike tiltak i nettverket, både på prosjektnivå og i tematiske arbeidsgrupper (lokalmat, naturturisme, landskapsforvaltning etc.).
- samle og dokumentere erfaringer (gjennom bruk av ny teknologi) i en lett tilgjengelig database.

3. Utvikling

- bistå i prosessen med å videreutvikle ulike parkkonsepter i Norge.
- basert på kunnskap og ressurspersoner tilknyttet nettverket – å bistå med råd og kompetanse til bygdeområder som er interessert i å prøve ut ulike parkkonsepter.

Gjennom parkprosjektene i Aurland og Valdres, og gjennom forskningsarbeidet til UMB og Telemarksforskning-Bø er det allerede bygget opp kunnskap og praktiske erfaringer med norske regionalparkkonsept. Dette er relevant kunnskap sett i forhold til andre bygdeområder i landet. Interessen fra andre bygdeområder i landet kan forventes å øke. Det er derfor viktig at deltakerne diskuterer veien videre i forhold til organiseringen og oppgavene til nettverket. Dette er en diskusjon som med fordel kan knyttes til de følgende punktene:

- En styrking av nettverket for parkinitiativ? Finansiering. Forhold til nasjonale og regionale myndigheter. Oppgaver til nettverket.
- Opprettelse av et forum for erfaringsbasert meningsutveksling og læring.
- Kunnskapsutvikling gjennom forskning og internasjonalt kontaktnett, og studieturer/utveksling.

Veien fremover må også sees i sammenheng med den støtten nettverket får hos nasjonale myndigheter. Dette arbeidet pågår gjennom møter mellom en interdepartemental arbeidsgruppe og de ulike parkprosjektene.

Siste nytt (1.3.08):

Den 16. januar 2008 ble det avholdt et møte i Oslo, der Nærøyfjorden Verdsarvpark, Valdres natur- og kulturpark, Landskapsparke i Hordaland v/Fylkesmannen og Telemarkskanalen/ Telemark Fylke var invitert til å drøfte Regionalparkkonseptet med Landbruks- og matdepartementet, Miljøverndepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. Det ble konkludert med at departementene vil støtte etablering av et nasjonalt nettverk for regionalparker/natur- og kulturparker, både med praktisk hjelp og noe økonomi. Departementene ber om at eksisterende parker tar ansvar for å etablere, organisere og drifte nettverket. Det er planlagt en første samling våren 2008 i Valdres.

PROGRAMSøndag 25.november		
Ca 10.40	Ankomst Manchester flyplass	
12.00	Avreise flyplassen i leiebiler, M6 nordover til avkjøring 31 ved Preston	<i>Martin Charlesworth</i> , Community Projects Officer Bowland AONB <i>Don McKay</i> , Principal Planning Officer, Bowland AONB
13.00	Møte representanter for Bowland AONB (Area of Outstanding Natural Beauty)	
13.00 – 17.00	Vi fordeler oss på to grupper; blir kjent med landskapet og virksomheter i Bowland A) Pendle Hill B) Bolton by Bowland	<i>Don and Martin</i> , Both walks will be lead by local 'Countryside Officers' who have lived and worked in the area for many years and will be able to explain about the landscape, about farming, rural business, tourism and conservation
17.00	Ankomst Higher Trapp Hotel , innsjekking	
18.30	Felles samling; presentasjon av deltakerne, kort om hvilke spørsmål vi ser som viktige å stille i løpet av turen.	Morten og Erling
20.00	Felles middag på hotellet	
Mandag 26. november		
09.30	Avreise fra hotellet. Nick of Pendle, Clitheroe, Waddington, Newton, Dunsop Bridge, Trough, Harris End and then Cobble Hey	
11.00	Ankomst Cobble Hay Tramper and Lapwing trail	<i>Edwina Miller and Jonty Collinson</i>
12.00 – 12.45	Lunch	
13.00 – 16.00	Ankomst Chipping Village Hall 'Sense of Place' with Cathy Hopley Forest of Bowland AONB	<i>Cathy Hopley</i> Forest of Bowland AONB, talk with: <i>Don McKay and Jean Yates</i> (Chairman of the Joint Advisory Council of the AONB and County Councillor)
16.00	Avreise til Peak District	
Ca 18.00	Ankomst Old Hall Hotel, Buxton	
	Kvelden til fri disposisjon	

Tirsdag 27november		
09.30	Avreise fra hotellet	
10.00	Ankomst Bakevell . Offices of "Natural England".	
10.00 - ca 14.00 (Inkl enkel servering)	<p>About the Peak District and the National Park Authority</p> <p>Environmental Quality Mark</p> <p>New Environmental Economy works</p> <p>Information on international project BESST and our ideas for it to grow bigger and better as part of a new INSPIRE project in Interreg IV</p> <p>About Landscape Character work and the work of a Landscape Architect here</p> <p>Someone from Natural England can speak about what it does and its relationship to the Peak District National Park Authority.</p> <p>About spatial planning in the park</p>	<p><i>Ken Parker</i></p> <p><i>Faith Johnson</i></p> <p><i>Ken/Faith</i></p> <p><i>Ken</i></p> <p><i>Garrie Tiedeman</i></p> <p><i>John Lomas</i></p>
Ca 14.00 –17.00	Besøk hos virksomhet som markedsfører seg under områdemerkets kvalitetsstandarder	
17.00	Retur til Old Hall Hotel	
18.00	Felles oppsummeringsmøte	
20.00	Felles middag, Old Hall Hotel	
Onsdag 28.november		
	Frokost, avreise til Manchester flyplass	

